
Tíz éves a Pajtaszínház

I.

Rólunk mondták

Őszintén mondhatom, hogy nagyon jó hangulatban zajlanak a próbáink, kiváló csapat kovácsolódott össze a program során, akikkel szívesen találkozunk nemcsak a próbákon, hanem egyébként csak beszélgetni is örömmel összejövünk. Egy igazi foktői darabbal készültünk, ami igazán a miénk, bemutatja településünk múlt századának életét és mi ezért is szerettünk volna ezzel színpadra állni.”

Battáné Pálfi Erzsébet rendező (Foktó)

„Harsány község életében 1970-ben jelent meg először a pajtaszínház gondolata, amelyet a település prominens személyei egyből felkaroltak és gyorsan a közösségi élet egyik fénypontjává vált ez a csoport. A Pajtaszínházi Programnak köszönhetően ismét alakult egy amatőr színjátszó közösség Harsányban, hasonló értékek és szerepek mentén. A X. Pajtaszínházi Szemle azért is különleges számomra, mert számos egykori színjátszó is jelen van rajta. Az, hogy a pajtaszínház újraéledt és az unokáim is részesei lehetnek ennek a közösségépítő folyamatnak, amelynek jómagam is tagja voltam fiatalként, óriási hatással bír rám, hiszen tovább élnek hagyományaink.”

Bihari Lajosné nyugalmazott polgármester (Harsány)

„Nagy izgalommal vártuk a próbákat, hiszen kimozdultunk a hétköznapi rutinjainkból és új dolgokkal foglalkoztunk, még hozzá nagy örömmel. Egy Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei kistelepülésről, Harsányról érkezünk, így számunkra óriási dolog volt fellépni Budapesten, a Nemzeti Színházban”

Hazadiné Szilvási Mária csoportvezető (Harsány)

„Gyermekekkel már korábban is foglalkoztunk, de a Pajtaszínházi Program hatására kiegészültünk felnőtt színjátszókkal is. Az eleje egy kicsit dőcögösen indult, de büszkén jelenthetem, hogy rövid határidőn belül sikerült nagyon gördülékenyen együtt dolgoznunk. Nem kis feladat nagyközönség előtt színt vallani az elmúlt hónapok kemény munkájáról. Véleményem szerint minden résztvevő számára, sőt számunkra csoportvezetők, segítők számára is hatalmas dolog ez, hogy egy amatőr csoport odáig eljuthat, hogy egy ilyen illusztris helyen, a Nemzeti Színházban adhat elő egy produkciót.”

Zayzon Csaba csoportvezető (Iváncsa)

„Már több mint ötven éve megszűnt Hajdúbagason az egykor nagy múltra visszatekintő színjátszás. Éppen ezért nagy örömmel üdvözlöttük a Pajtaszínház Programot, egyből én is, alpolgármester úr is és megannyi lelkes amatőr színjátszó vetette bele magát a próbafolyamatokba. Darabunkban olyan eseményeket mutatunk be, amelyek több százéves hagyományra tekintenek vissza településünkön.”

Szabó Lukács Imre polgármester, csoporttag (Hajdúbagós)

„A csoportunk összetétele a társadalmat reprezentálja, hiszen a nagymamától a kisgyermekig minden korosztály képviselteti magát, sőt számos család is tagja közösségünknek. Rengeteg civil szervezet található Rimócon és valamilyen szinten mindegyik érintett volt a darab összeállításában, ami természetesen a település életéhez köthető. A jövőre tekintve szeretnénk tevékenységünket folytatni és új darabokat betanulni.”

Paluch Norbert csoporttag (Rimóc)

Foktő

Harsány

Ivánca

Hajdúbagos

Rimóc

PETŐ LILLA – DR. PONYI LÁSZLÓ

Közösségi színpad

– Pajtaszínházi kutatás

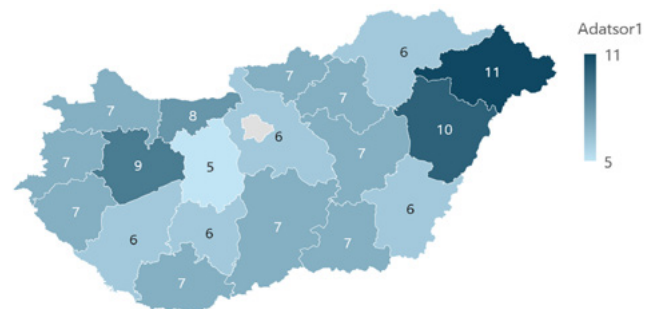
A kultúra hidat épít az emberek között, és ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a Pajtaszínház Program. A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Teátrumi Társaság által létrehozott kezdeményezés egy évtizede alatt olyan kulturális mozgalommá nőtte ki magát, amely nemcsak a színházi kultúrát hozta közelebb a vidéki településekhez, hanem a helyi közösségek megerősítésében is kulcsszerepet játszott. De hogyan mérhető egy ilyen program hatása? Erre kereste a választ a Pajtaszínház Program jubileumi évfordulója kapcsán készült kutatás, amely átfogó képet nyújtott a Program eredményeiről.

A KUTATÁS HÁTTERE ÉS CÉLJAI

A Pajtaszínház Program egyik legnagyobb érdeme, hogy a helyi színjátszási hagyományokat és a közösségi kulturális életet éleszti újra. 2024-ben, a Program tizedik évfordulója kapcsán a Nemzeti Művelődési Intézet vizsgálatot indított, hogy felmérje a Programban részt vevő csoportokat és elemezze a települések kulturális életére gyakorolt hatását. A vizsgálat célja kettős volt, egyrészt mérni a Pajtaszínház hatását a helyi közösségekre, az életminőségre és a kulturális aktivitásokra, másrészt feltárni a csoportok fenntarthatóságát, illetve azokat az akadályokat, amelyek a hosszú távú működést veszélyeztethetik.

A kutatás 2024 júliusa és decembere között zajlott a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatósága Kutatási Központja koordinálásában.¹ A vizsgálathoz kérdőíves adatgyűjtést végeztünk és fókuszcsoportos interjúkat készítettünk. A kérdőíves felmérésben 136 színjátszó csoport vett részt, ami a Programban résztvevők 71,5%-os lefedettségét biztosította. Az online kérdőív átfogóan vizsgálta a résztvevők demográfiai összetételét, a Program hatásait és a fenntarthatóság követelményeit. A fókuszcsoportos interjúkon 24 csoportvezető osztotta meg történeteit, tapasztalatait és jövőbeli terveit az ország három pontján. A beszélgetések segítettek elmélyíteni a kérdőíves felmérés közösségi dimenzióját, illetve rávilágítottak a színházi alkotófolyamat szubjektív eredményeire is.

Kérdőíves kitöltők vármegyei megoszlása

¹ A kutatásban részt vett Dr. Juhász Erika szakmafejlesztési igazgató, Dr. Poni László kutatási központvezető, Pető Lilla országos kutatási koordinátor, Kuglics Gábor és Juhász-Nagy Ibolya kutató-fejlesztő munkatársak.

A KÖZÖSSÉG EREJE GENERÁCIÓKON ÁT

A kutatás egyik legfontosabb megállapítása, hogy a Pajtaszínház Program rendkívül erős közösségi hatással bír. A résztvevők 79%-a szerint a Program javította a közösségen belüli kapcsolatokat, erősítette az összetartozás érzését, és hozzájárult a helyi identitás építéséhez.

A Program egyértelmű sikere a generációk közötti áthidaló szerepe. A kutatás résztvevőinek 70%-a kiemelte, hogy a Pajtaszínház Program segítette a fiatalabb és idősebb korosztályok közötti kommunikációt és összefogást. Az ilyen kapcsolatok nemcsak a színpadon, hanem a mindennapi életben is erősítik a helyi társadalmat.

A helyi történetek, népszokások és kulturális hagyományok feldolgozása szinte minden csoportnál kulcsszerepet kapott. Egy fókuszcsoporthoz tartozó interjú résztvevője így fogalmazott: „Az előadásaink nemcsak szórakoztattak, hanem visszaadták a közösségnek a saját történeteiket.” A kutatás eredményei rámutattak, hogy a csoportok kétharmada tovább folytatta működését a Pajtaszínházi Szemlét követően, sőt a megmaradó csoportok 29%-ánál tagbővülés volt tapasztalható, ami a Program pozitív hatását is megmutatja.

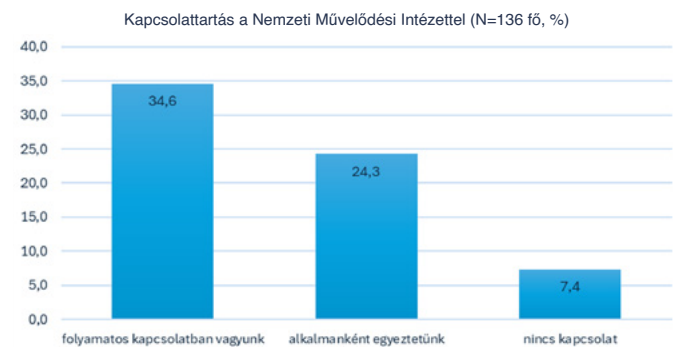
A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET SZEREPE

A Pajtaszínház Program sikere mögött kiemelkedő szerepet játszik a Nemzeti Művelődési Intézet, amely nemcsak a Program szakmai irányítását biztosítja, hanem folyamatos támogatást nyújt a színjátszó csoportok számára. Az Intézet munkatársai országos és vármegyei szinten egyaránt jelen vannak, segítve a csoportok toborzását, mentorálását és az előadások szervezését. Az Intézet mentorhálózata nemcsak szakmai tudást, hanem motivációt is ad a csoportoknak, hozzájárulva a Program hosszú távú fenntarthatóságához.

„Jó az is, ha alulról szerveződik valami,
de néha nagyon jó, ha felülről megpiszkálják a dolgot,
mert a közösségek is elfáradnak.
(...) Kellenek ezek a kis motivációs injekciók.”

(Idézet a fókuszcsoporthoz tartozó interjúkból)

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy az Intézet kapcsolattartása a csoportokkal folyamatos és hatékony: a válaszadók 34,6%-a jelezte, hogy rendszeres kapcsolatban áll az Intézet munkatársaival, és további 33,1% alkalmanként egyeztet velük. Ez az aktív jelenlét biztosítja, hogy a csoportok megkapják a szükséges támogatást és útmutatást.

A SEGÍTŐK SZEREPE

A Pajtaszínház Program egyik kulcstényezője a helyi és országos szinten megvalósuló támogatás, amelyet a különböző segítők nyújtanak. A közösségi szintek és közművelődési intézmények a csoportok 27,3%-ánál játszanak vezető szerepet az infrastruktúra és a próbalehetőségek biztosításában. Az önkéntesek szintén meghatározó szerepet töltenek be a Program működésében. A helyi közösség tagjai gyakran segítenek a szervezésben, az előadások lebonyolításában, vagy éppen kreatív ötleteikkel hozzájárulnak a csoportok sikeréhez. Ezenkívül a települési önkormányzatok, civil szervezetek és helyi vállalkozók is hozzájárulnak a csoportok támogatásához, akár anyagi, akár logisztikai segítséget nyújtva. A különböző szereplők pedig együttesen alkotják azt a hálózatot, amely nélkülözhetetlen a Program fenntarthatóságához.

Kékesei Pajtaszínház

KÖVETKEZTETÉSEK

A Pajtaszínház Program kutatása egyértelműen rávilágított a kezdeményezés sokrétű pozitív hatásaira. A Program erősíti a helyi közösségeket, új lendületet ad a kulturális hagyományok ápolásának, és hidat képez generációk között. A Pajtaszínház Program nemcsak kulturális, hanem szociális szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bír.

„A helyi történetek színpadra állítása nemcsak a közönségnek, hanem nekünk is élmény volt: megtanultuk jobban becsülni azt, ami a sajátunk.”

„A Program során megtanultuk, hogyan dolgozzunk csapatban, és hogyan hozzunk létre valami értékeset közösen.”

(Idézetek a fókuszcsoporthoz tartozó interjúkból)

A kutatás eredményei azt is mutatják, hogy a helyi színi-játszás nemcsak művészeti értéket teremt, hanem erősíti a közösségek belső kohézióját és a generációk közötti kapcsolatokat. Továbbá ezek a hatások tovább gyűrűződnek, így a segítő hálózat is erősödik, a kultúra iránti elkötelezettség magasabb szinten van jelen és számos együttműködést generál. A Pajtaszínház Program közösségi dimenziója messze túlmutat a színház falain: a résztvevők számára a kreativitás, az összetartozás és a helyi identitás építésének kiemelkedő forrásává vált. E Program támogatása nemcsak a színházkultúra, hanem a vidéki Magyarország közösségi jövőjének szempontjából is megkerülhetetlen.

Kékesei Amatőr Színjátszó Társulat

PETŐ LILLA

A Debreceni Egyetemen végzett kulturális mediátorként, jelenleg a Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Iskola másodéves hallgatója. 2018 márciusától a Nemzeti Művelődési Intézetnél dolgozik, először, mint módszertani referens a Pest Megyei Igazgatóságon, 2020 júniusától a megyei igazgatói pozíciót töltötte be. 2021 februárjában felkérést kapott, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet központjában Lakitelken vezesse a Hálózati Központot, melyben elsődleges feladata a 19 megyei igazgatóság módszertani segítése, országos szakmai mintaprogramok kidolgozása, mint a joggyakorlaton és az a szakkör felületek is. 2023 óta országos kutatási koordinátorként dolgozik az Intézetnél. 2013 óta tevékenykedik köz-művelődési intézményekben, tapasztalatait projektmenedzsment, ifjúságsegítés, programstruktúrák kialakítása és fejlesztése területén szerezte.

DR. PONYI LÁSZLÓ

Történelem, filozófia szakos tanári, népművelői és igazgatásszervezői végzettséggel rendelkezik. Közművelődési szakértő, a neveléstudomány doktora. 2013 óta lát el különböző feladatokat a Nemzeti Művelődési Intézetben, jelenleg az Intézet Szakmafejlesztési Igazgatósága Kutatási Központjának a vezetője, tudományos kutató. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar egyetemi adjunktusa. Harminc éve dolgozik a közművelődés különböző szakmaterületein és oktat a felsőoktatásban. Tíz éve a Közművelődési Akkreditációs Bizottság és hét éve a Kulturális Szemle Online Tudományos Folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. 2021-től az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság Andragógia Albizottság tagja. Tagja továbbá a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek, korábbi elnöke, jelenleg elnökségi tagja az Egri Nagycsaládosok Egyesületének, az Egri Kálvin Ház Alapítvány kuratórium tagja. Szakértői és kutatási területei: kultúra és közigazgatás, a kultúra intézményrendszere, változásai a rendszerváltást követően, kulturális és társadalmi tőke a közösségi művelődésben, mozgóképkultúra.

VIRÁG ZSUZSA – NÁDASINÉ BARTA IBOLYA

Nagyszülőről unokára szállt a stafétabot

Ősi hagyományokat hívott életre a Pajtaszínházi Program Kékcsén, az amatőr csoport megalakításával a polgármester asszony nagymamája nyomdokaiba lépett. Ahogy a múltban, a társulat napjainkban is a helyi kulturális élet meghatározó, szerves részeként van jelen a településen.

Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye kistépelülésén, Kékcsén 2015 óta működik a Kékcsői Amatőr Színjátszó Társulat. A csoport tevékenységét a település polgármestere, Szekeres Katalin szívügyének tekinti, ami nem véletlen, hiszen évtizedekkel ezelőtt nagymamája hívta életre az első helyi színjátszó csoportot.

A színjátszás hagyománya mély gyökerekkel rendelkezik, hosszú múltra tekint vissza a településen, már az 1940-es évektől kezdődően több mint 30 éven keresztül működött folyamatosan színjátszó társulat Kékcsén. A csoportot a jelenlegi polgármester asszony nagymamája – a helyi tanítónéni – hozta létre, aki elhivatottan minden évben új darabot tanított be a csoportnak. Az előadások rendszerint nyaranta debütáltak, nemcsak a helyi közönség, hanem a környező települések legnagyobb öröme, hiszen a csoport – felejthetetlen élményeket okozva és szervezve – megyei turnéra indult.

Az előadásokból befolyó összeget mindig a falu fejlesztése érdekében, valamilyen nemes célra fordították. Így őrzi az emlékezetes színházi előadások és a közösségi összefogás emlékét az az első cserépkályha is, amelyet a katolikus iskolába építettek.

Kékcsén az amatőr népi színjátszás kimagasló, színes közösségi életet teremtett már több mint 70 évvel ezelőtt is, így a polgármester asszony érdeklődését azonnal felkeltették a Pajtaszínház Program részletei. A helyiek örömmel támogatták egy csoport megalakulását, hiszen sokukban élénken élt még gyerekkoruk nyarainak meghatározó élménye, a színházi estek. A csoport a Magyar Teátrumi Társaság és a Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával, valamint Rák Zoltán színművész mentorálásával 2015-ben kezdte meg a felkészülést egy színvonalas darab bemutatására.

Az amatőr társulat szívvel-lélekkel vetette bele magát a próbafolyamatba, amely bőven túlmutatott a darab megtanulásán, hiszen igazi települési és országghatáron átívelő összefogásokat eredményezett. A darabhoz szükséges díszletet maguk a színjátszók készítették és festették, saját elmondásuk szerint ez volt az a tevékenység, amely a leginkább összekovácsolta őket.

Az előadás során használt jelmezeket pedig a székely testvértelepülésük varrónői készítették el számukra. A külhoni falu asszonyai mérhetetlen szeretettel és buzgó odaadással varrták a fellépőruhákat, ezzel is támogatva a kékcsei csapatot, erősítve a két település kapcsolatát.

Az amatőr társulat bemutatkozása 2016-ban, a Pajtaszínházi Szemlén akkora sikert aratott a Nemzeti Színházban és a helyiek körében is, hogy mai napig aktívan és sikereket halmozva, töretlenül működnek. Egykori mentoruk is gyakran visszajár a településre, szívén viseli a kis csoport sorsát.

Jelenleg a Kékcsei Amatőr Színjátszó Társulatot 4 hölgy és 2 férfi alkotja, akik a hétköznapi életben egyszerű emberek, a legkülönbözőbb munkahelyeken dolgoznak, a vasúttól a kórházon át, az iskoláig. Ennek ellenére a társulat próbáin és előadásain mindig jelen vannak, ezzel is kifejezve, mennyire fontos számukra a csoport és azok az eredmények, amelyekért dolgoznak. Az évek során a helyiek körében annyira népszerűvé vált a színjátszó társulat, hogy a településen működő közösségek is csatlakozni szerettek volna valamilyen formában. Így történt tehát, hogy a társulat kiegészült a Kékcsei Asszonykórus tagjaival, valamint a Borvirágok Egyesülettel, melynek tagjai képzett zenészek. Az amatőr színjátszók előadásait fantasztikusan kiegészíti az ének- és zeneszó,

az így előadott darabok színészek, egyediek, közönségszerencsések. A „Déryné hadművelet, avagy a tészta nem étel, a sör nem ital, a medve nem játék!” című előadásukkal bejárták Erdélyt, számtalan felvidéki települést, Felsőszelitől Gömörig, valamint Magyarország településeit, Mátészalkától Viszákig.

A Kékcsei Amatőr Színjátszó Társulat sikerét és eredményeit olyan neves Kossuth- és Jászai-díjas érdemes művész is elismerte, mint Szarvas József. Az elismerő szavak mellett meghívta a csoportot Viszákra, ahol a Viszáki Kaszás Attila Pajtaszínházban való fellépésük és a találkozónak köszönhető ismeretségek, barátságok örökre lekötelezték őket a népi színjátszás mellett. Hazaérve azonnal belekezdtek a vizsági pajta kékcsei „kistestvéreinek” tervezésébe. A pályázati forrásból megépült pajta érdekessége és különlegessége, hogy falazatát a régi iskola téglái alkotják. Az ünnepélyes keretek között átadott Pajtaszínház ad otthont ma is számos kulturális előadásnak és helyi rendezvénynek.

Kékcsen a kulturális élet újjáéledt a jelenlegi színjátszó csoport megalakításával. Az azóta is működő színjátszókkal sikerült feléleszteniük a rég elfeledettnek hitt helyi színjátszást, amelyre a csoport tagjainak épp olyan nagy szükségük van, mint a nézőközönségnek, a falusi embereknek.

A helyiekben valóban erős érdeklődés alakult ki a színházi előadások iránt, folyamatos igény van arra, hogy nagyobb darabokat is megtekinthessenek helyben. A polgármester asszony a lakosok ezen kívánságát lehetőségeihez mérten igyekszik minél inkább teljesíteni. A Déryné Programot kihasználva például számottevő előadás jutott már el a kékcsei közönséghez. Mindig teltházzal, felejthetetlen sikerrel zárulnak az ilyen jellegű programok. A polgármester és a színtársulat jövőbeni célja, hogy az utánpótlás biztosítása érdekében egy gyermek színjátszó csoport is létrejöjjön a településen, valamint egy új darab színpadra állítása is terveik között szerepel. Ezáltal még színesebbé válhat a kulturális paletta Kékcsen.

Szekeres Katalin polgármester asszony mindenkinek szívből ajánlja, sőt inkább javasolja, hogy hozzon létre egy színjátszó közösséget saját településén, hiszen működésükben nemcsak a tagok lelik örömeiket, hanem a falu egész lakossága egy nagy közösséggé alakul az előadások, valamint az utána történő beszélgetések, programok alkalmával.

„Csatlakozzon mindenki bátran ehhez a szép és nemes célhoz!” – mondta a polgármester mosolyogva – „Minden fáradozást megér az emberek arcára kiülő boldogság az előadások után, minket színészeket, társulattagokat pedig büszkeséggel és kimeríthetetlen energiával tölt fel a hétköznapiakban. Ez a legszebb cél.”

Szekeres Katalin polgármester

NÁDASINÉ BARTA IBOLYA

Módszertani referens, vármegyei igazgatóhelyettes. 2007-ben művelődésszervező szakon szerzett diplomát a Nyíregyházi Egyetemen. Több mint tíz éves postai érdekképviseleti munka után, közművelődési érdekeket képvisel a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Igazgatóságán és annak hatáskörében, a vármegyében. Belépése óta szívügyének tekinti a Pajtaszínházi csoportok támogatását, aktívan vesz részt az „ASzakkör” Program közösségeinek segítségével. Kulturális statisztikai koordinátorként maximális segítséget nyújt az adatszolgáltatók részére jelentéseik helyes kitöltésében.

VIRÁG ZSUZSA

a Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszékén 2023-ban kulturális közösség-szervezőként (BA), 2025-ben pedig kulturális mediátorként (MA) diplomázott. 2024 januárjától dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézetnél, 2024 júliusa óta pedig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Igazgatóság igazgatója.

Nemzeti Művelődési Intézet

NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET

Hagyomány. Érték. Közösség.

nemzetimuvelodesiintezet

nmi.hu